

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 5 września 2016 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi – Widzewa w Łodzi w sprawie z powództwa Miasta Ł. przeciwko M. M. o zapłatę: 1) zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 9.885,60 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 30 maja 2014 roku do dnia zapłaty, 2) odstąpił od obciążenia pozwanego kosztami procesu oraz 3) przyznał i nakazał wypłacić radcy prawnemu M. W. ze środków Skarbu Państwa – Sądowi Rejonowego dla Łodzi – Widzewa w Łodzi kwotę 1.476 zł tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu pozwanemu.

Sąd I instancji ustalił stan faktyczny, z którego wynika, że w dniu 17 lutego 2004 roku Miasto Ł. zawarło z C. Z. umowę ustanowienia i sprzedaży odrębnej własności lokalu mieszkalnego numer (...) przy ulicy (...) w Ł.. Cena nabycia lokalu wynosiła 46.100 zł, jednak nabywczyni została udzielona bonifikata w wysokości 80 %, w związku z czym zapłaciła ona jedynie kwotę 7.376 zł. W dniu 2 czerwca 2004 roku C. Z. zawarła z D. P. umowę dożywocia, na mocy której przeniosła na jego rzecz własność lokalu, a D. P. zobowiązał się zapewnić jej dożywotnie utrzymanie. C. Z. zmarła dnia 29 sierpnia 2009 roku, a spadek po niej na podstawie ustawy nabył z dobrodziejstwem inwentarza między innymi M. M. w udziale wyrażającym się ułamkiem $\frac{1}{4}$. Nie dokonano działu spadku po C. Z.. Pozwany pozostaje w gospodarstwie domowym z żoną, córką i teściami i jest zatrudniony na $\frac{1}{4}$ etatu z wynagrodzeniem w kwocie około 412 zł miesięcznie. Żona M. M. nie pracuje, a on sam posiada zadłużenie z tytułu kredytu. Pozwany utrzymywał sporadyczne kontakty z C. Z., o jej śmierci powziął informację po upływie pół roku, a wiedzę o wykupieniu przez nią lokalu uzyskał dopiero w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po niej.

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny Sąd Rejonowy, odwołując się do przepisu art. 68 ust. 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. z 2010 r. Nr 102, poz. 651 ze zm.), zwanej dalej UoGN, uznał, że powództwo jako zasadne podlega uwzględnieniu w całości, gdyż spełnione zostały przesłanki zawarte w powołanym przepisie. Lokal został bowiem nabyty przez C. Z. z bonifikatą, nabywczyni, przed upływem 5 lat od daty nabycia, lokal ten zbyła, a sam pozwany nie powoływał się na żadne okoliczności wyłączające prawo do żądania zwrotu bonifikaty. Sąd pierwszej instancji nie podzielił jednocześnie podniesionego przez pozwanego, będącego spadkobiercą C. Z., zarzutu opartego na przepisie art. 5 k.c., który to zarzut odwoływał się do braku wiedzy spadkobiercy co do składu masy spadkowej. Zdaniem Sądu, w sprawie o zapłatę wytoczonej przeciwko spadkobiercy dłużnika przedmiotem rozpoznania nie mogą być bowiem okoliczności, w jakich spadkobierca nabył spadek i wstąpił w sytuację prawną swego poprzednika.

O kosztach procesu Sąd Rejonowy orzekł na podstawie art. 102 k.p.c., motywując to rozstrzygnięcie trudną sytuacją osobistą i materialną pozwanego oraz jego subiektywnym przekonaniem o zasadności podjętej obrony.

Apelację od tego wyroku złożył pełnomocnik pozwanego. Zaskarżył on wyrok w punkcie 1., wnosząc o jego zmianę i oddalenie powództwa w całości, a ewentualnie o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez sąd pierwszej instancji oraz o obciążenie powoda kosztami procesu i kosztami postępowania odwoławczego, w tym kosztami zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych. Skarżący zarzucił sądowi pierwszej instancji naruszenie przepisu art. 68 ust. 2 UoGN, art. 5 k.c. w zw. z art. 922 k.c. oraz art. 233 k.p.c. poprzez:

1. uwzględnienie powództwa i uznanie, że w sprawie zachodzą podstawy do obciążenia pozwanego obowiązkiem zwrotu zwaloryzowanej bonifikaty, z której skorzystała C. Z., to jest babcia pozwanego, oraz że brak jest podstaw do zastosowania wobec pozwanego ochrony przewidzianej w art. 5 k.c.
2. wydanie zaskarżonego wyroku w oparciu wyłącznie o przepisy UoGN

z pominięciem ustalonego, na podstawie między innymi zeznań pozwanego, stanu faktycznego nie kwestionowanego przez stronę pozwaną oraz okoliczności nabycia przez pozwanego spadku po C. Z..

W odpowiedzi na apelację pełnomocnik powódki wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna.

W pierwszej kolejności Sąd Okręgowy odniesie się do zarzutu naruszenia przepisów prawa procesowego. Zarzut ten został oparty na art. 233 k.p.c. i sprowadza się do stwierdzenia, iż sąd pierwszej instancji, ustalając stan faktyczny, w oparciu o który wydał zaskarżony wyrok, pominął w swych ustaleniach okoliczności, w jakich doszło do nabycia przez pozwanego spadku po C. Z. i na skutek tego wydał wyrok sprzeczny ze zgromadzonym w sprawie materiałem dowodowym.

Zarzut powyższy zasługuje na uwzględnienie. Zgodnie z przepisem art. 233 § 1 k.p.c., sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Z treści uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że Sąd Rejonowy, konstruując stan faktyczny przyjęty za podstawę zaskarżonego rozstrzygnięcia, choć nic nie stało temu na przeszkodzie

i pozwalał na to zgromadzony w sprawie materiał dowodowy, pominął jednak okoliczności towarzyszące nabyciu przez pozwanego spadku po C. Z.. Tymczasem, wobec podnoszonego już w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji zarzutu sprzeczności powództwa z zasadami współżycia społecznego, opartego między innymi na twierdzeniach o nieotrzymaniu przez M. M. jakichkolwiek aktywów po jego babce C. Z., okoliczności te, wbrew odmiennemu pogładowi wyrażonemu w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, mają istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia tej sprawy. Skoro zatem poczynione przez Sąd Rejonowy ustalenia są niepełne, Sąd Okręgowy dokonuje niniejszym ich uzupełnienia o ustalenie, że pozwany nie uzyskał żadnych korzyści majątkowych od C. Z. lub D. P., a wiedzę na temat nabycia lokalu przez C. Z.,

a następnie jego zbycia na rzecz D. P. powziął w toku postępowania

o stwierdzenie nabycia spadku po C. Z.. Objęte uzupełnieniem okoliczności wynikają z twierdzeń pozwanego zawartych w wyjaśnieniach informacyjnych złożonych na rozprawie w dniach 29 marca i 29 sierpnia 2016 roku. Obecny wówczas pełnomocnik strony powodowej, będący radcą prawnym, co do twierdzeń tych nie wypowiedział się, w szczególności im nie zaprzeczył, co sprawia, że fakty z nich wynikające należy uznać za przyznane w trybie art. 230 k.p.c., skoro również wyniki całej rozprawy nie stoją temu na przeszkodzie. W szczególności pozostały materiał dowodowy nie wskazuje na to, aby twierdzenia o faktach, o które uzupełniono ustalenia, pozostawały w opozycji do rzeczywistości.

Przechodząc do rozważenia zarzuconych Sądowi Rejonowemu uchybień przepisom prawa materialnego, w pierwszej kolejności należy wskazać, że bezprzedmiotowymi są zarzuty dotyczące naruszenia art. 68 ust. 2 UoGN oraz art. 922 k.c. Skarżący nie wskazał nawet, na czym uchybienia te miałyby polegać. Co więcej, w treści uzasadnienia apelacji wprost wskazano, iż strona pozwana nie kwestionuje podstaw prawnych, na które powołuje się powód, dochodząc swych należności. Z przedstawionego w apelacji stanowiska i zawartych w niej twierdzeń wypływa zatem wniosek, że skarżący przyznaje, iż w sprawie zostały spełnione wszystkie przesłanki roszczenia o zwrot bonifikaty udzielonej C. Z. od ceny nabycia lokalu, lecz mimo tego wnosi o oddalenie powództwa z powołaniem na to, iż nie uzyskał żadnych korzyści od swojej babki C. Z., w tym związanych ze zbyciem przez nią nabytego

z bonifikatą lokalu. Osiągnięciu celu, którym jest oddalenie powództwa, służy

natomiast z pewnością kolejny z podniesionych w apelacji zarzutów, to jest zarzut naruszenia art. 5 k.c. W świetle uzupełnionych przez Sąd Okręgowy ustaleń faktycznych jest on w pełni uzasadniony. Zgodnie z dyspozycją art. 5 k.c., nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony.

Przepis ten zawiera klauzulę generalną, której celem jest nadanie normom prawnym elastyczności, dzięki której, w szczególnych przypadkach, odbiegających od typowych sytuacji opisanych w dyspozycji przepisowych, sąd uzyskuje możliwość wydawania słusznych, to jest zgodnych z obowiązującymi w społeczeństwie normami moralnymi, orzeczeń. Zastosowanie klauzuli generalnej prowadzi w efekcie do odmowy udzielenia ochrony prawnej uprawnionemu, którego działanie lub zaniechanie jest wprawdzie formalnie zgodne z treścią prawa podmiotowego, lecz pozostaje w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego lub społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa.

W ocenie Sądu Okręgowego stan faktyczny niniejszej sprawy wyczerpuje przesłanki zastosowania omówionej powyżej klauzuli generalnej. Nie można bowiem uznać za zasługującą na akceptację z punktu widzenia zasad współżycia społecznego sytuacji, w której spadkobierca, nie uzyskawszy od spadkodawcy żadnej korzyści majątkowej w postaci powołania do spadku czy w drodze czynności prawnej inter vivos, ponosi jedynie straty polegające na regulowaniu zobowiązań spadkodawcy związanych z należącym do niego konkretnym przedmiotem własności, np. w postaci obowiązku zwrotu bonifikaty od ceny nabycia lokalu, podczas gdy przedmiot ten (w tym wypadku jest to lokal), jako korzyść majątkową, uzyskała wyłącznie osoba trzecia, nie ponosząc odpowiedzialności z tytułu wspomnianego zwrotu, nie czyniąc spadkobiercy żadnych gratyfikacji i nie pozostając z nim w stosunku, który uzasadniałby czerpanie korzyści wyłącznie przez tę osobę, zaś regulowanie zobowiązań wyłącznie przez spadkobiercę. W tych okolicznościach tracą na znaczeniu powoływane w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku przepisy dotyczące oświadczeń o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, zaś działanie powoda, który dochodzi od M. M., jako spadkobiercy C. Z., swych formalnie zgodnych z obowiązującymi przepisami roszczeń nie może być uważane za wykonywanie prawa i, jako takie, nie korzysta z ochrony.

Zważywszy na powyższe, zaskarżony wyrok należało zmienić, oddalając wniesione w niniejszej sprawie powództwo na podstawie art. 5 k.c.

Konsekwencją merytorycznej zmiany zaskarżonego wyroku jest zmiana zawartego w tym orzeczeniu rozstrzygnięcia w przedmiocie kosztów procesu. Skoro bowiem ostatecznie to strona powodowa sprawę przegrała, od niej, w oparciu o wyrażoną w art. 98 k.p.c. zasadę odpowiedzialności za wynik procesu, należało zasądzić na rzecz powoda zwrot kosztów udzielonej z urzędu pomocy prawnej w postępowaniu przez sądem pierwszej instancji. Wyniosły one 1.476 zł.

Dlatego Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. orzekł jak w punkcie I. sentencji swego wyroku.

Również sprawę przed sądem drugiej instancji wygrał w całości pozwany. Dlatego do rozliczenia kosztów postępowania apelacyjnego znajduje zastosowanie ta sama reguła, która rządzi rozliczeniem kosztów procesu poniesionych przed sądem pierwszej instancji. Zważywszy na to, iż pełnomocnik z urzędu ustanowiony dla pozwanego, wnosząc w apelacji o obciążenie powoda kosztami postępowania odwoławczego, w tym kosztami zastępstwa procesowego, nie złożył oświadczenia, że opłata z tytułu pomocy prawnej udzielonej pozwanemu nie została zapłacona w całości lub w części, stronie pozwanej przysługuje zwrot niezbędnych kosztów postępowania apelacyjnego jedynie w zakresie uiszczonej opłaty od apelacji w kwocie 495 zł.

Dlatego Sąd Okręgowy orzekł jak w punkcie II. sentencji swego wyroku na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.